
Aliona Corcenco

Notă informativă

Generalizarea practicii judiciare privind practica examinării cauzelor civile ce țin de decăderea din drepturile părintești

Conform planului de activitate al Colegiului Civil al Curții de Apel Bălți pentru anul 2019, ținând cont de importanța și actualitatea problemei legate de examinarea cauzelor civile privind decăderea din drepturile părintești, s-a efectuat prezenta notă informativă.

Nota informativă a Direcției sistematizare, generalizare a practicii judiciare și relații cu publicul, cuprinde generalizarea practicii judiciare și analiza datelor statistice a cauzelor civile pentru perioada anului 2018.

În legătură cu acest fapt, în primul rînd a fost studiată legislația națională care reglementează problema menționată, și anume:

- Constituția R.M.,
- Codul Familiei,
- Codul de procedură Civilă,
- Legea nr. 140 din 14.06.2013, privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți,
- Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 12.12.1994,
- *Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile privind decăderea din drepturile părintești nr.6 din 17 noiembrie 2014”.*
- Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20.11. 1989.

Notă: Prezenta notă informativă este efectuată în baza fișelor statistice de evidență a dosarelor civile examinate în ordine de apel, aflate în procedura Colegiului Civil al Curții de Apel Bălți, și a deciziilor plasate în Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, pentru perioada anului 2018.

I. Noțiuni generale.

Criteriul de bază în toate litigiile de familie în care sunt implicați copii minori îl reprezintă principiul asigurării și promovării cu prioritate a interesului superior al copilului.

Astfel, instanțele naționale de judecată soluționează cauzele civile privind decăderea din drepturile părintești prin prisma principiului enunțat, avînd în vedere că soluționarea cauzei în strictă conformitate cu normele legale și în termen rezonabil constituie în sine o garanție de protecție a interesului superior al copilului, cît și a familiei.

Decăderea din drepturile părintești, este cea mai gravă sancțiune civilă aplicată împotriva părinților pentru greșita exercitare a drepturilor și îndatoririlor de părinte, avînd loc numai pe cale judecătorească.

Conform art.68 alin.(2) Codul familiei, acțiunea privind decăderea din drepturile părintești poate fi pornită de celălalt părinte, tutorele copilului, autoritatea tutelară locală/teritorială.

Participarea autorității tutelare la examinarea cererilor privind decăderea din drepturile părintești este obligatorie în temeiul art.68 alin. (3) Codul familiei.

Potrivit regulii generale, cererea de chemare în judecată cu privire la decăderea din drepturile părintești se depune în instanța de la domiciliul pîrîtului în temeiul art.38 alin.(1) CPC. Dacă concomitent cu cerința privind decăderea din drepturile părintești este înaintată și cerința cu privire la încasarea pensiei de întreținere, cererea de chemare în judecată, la fel, se va depune în instanța de la domiciliul pîrîtului.

Pîrîți pe această categorie de litigii pot fi numai persoanele care sînt incluse în calitate de părinte al copilului în actul de naștere al acestuia. Respectiv, nu poate fi înaintată acțiunea privind decăderea din drepturile părintești împotriva persoanelor la educația cărora de fapt se află copilul, însă nu sunt incluse în calitate de părinte în actul de naștere al copilului.

Temeiurile de decădere din drepturile părintești sînt indicate în art.67 Codul familiei, acestea fiind:

- eschivarea de la exercitarea obligațiilor părintești, inclusiv de la plata pensiei de întreținere;
- refuzul părintelui să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituție curativă, educativă, dintr-o instituție de asistență socială sau alta similară;
- abuzul de drepturile părintești;
- părintele se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului;
- părintele, prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului;
- părintele suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;
- săvîrșirea infracțiunilor premeditate contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului, precum și în alte cazuri cînd aceasta o cer interesele copilului.

Fiecare din temeiurile arătate reprezintă un temei independent pentru formularea unei cereri de decădere din drepturile părintești a unuia sau a ambilor părinți, totodată, nu exclude posibilitatea înaintării acțiunii pe unul sau mai multe temeiuri de decădere din drepturile părintești a unuia sau a ambilor părinți.

Dispozițiile art.67 din Codul familiei nu pot fi aplicate în mod automat, ci numai în urma unei examinări din partea instanțelor judecătorești, pentru a stabili: 1) dacă au fost săvârșite abateri grave de către părinte, în privința persoanei copilului și,

2) dacă este în interesul superior al copilului, aplicarea unei astfel de măsuri.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a menționat că măsurile ce implică decăderea din drepturile părintești ar trebui să fie aplicate numai în circumstanțe excepționale și pot fi justificate, doar dacă sunt motivate de o cerință imperativă, care se referă la interesele copilului.

Pentru identificarea interesului superior al copiilor, într-un caz particular, trebuie să se țină cont de două aspecte: în primul rând, este în interesul suprem al copilului, ca legăturile sale cu familia să fie păstrate, cu excepția cazurilor, în care familia s-a dovedit a fi extrem de nepotrivită; și, în al doilea rând, este în interesul superior al copilului, ca acesta să se dezvolte într-un mediu sigur și liniștit.

Pentru decăderea din drepturile părintești pe motivul eschivării de la plata pensiei de întreținere este necesară existența unor probe concludente și pertinente care ar demonstra cu certitudine că părintele (părinții) se eschivează cu rea-credință, inclusiv cu viclenie, de la plata pensiei de întreținere.

În cazul refuzului părintelui să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituție curativă, educativă, dintr-o instituție de asistență socială sau alta similară, acest refuz urmează a fi întocmit de către organele menționate în modul stabilit, fiind unul justificat.

Justificarea motivelor de refuz urmează să fie confirmată prin date obiective și să aibă un caracter vremelnic (spre exemplu: condiții de trai anevoioase și în lipsuri materiale, situație financiară dificilă etc.). În aceste cazuri, instanțele de judecată urmează să concretizeze dacă părintele (părinții) se interesează de soarta copilului aflat în instituțiile menționate, dacă îl vizitează, îi acordă un ajutor material posibil, dacă întreprinde orice alte acțiuni prin care să manifeste dorința de a participa în procesul de educație a copilului.

În cazul în care refuzul nu este condiționat de ceva sau lipsește dorința părinților de a educa copilul, acest refuz va fi considerat neîntemeiat (care nu se bazează pe idei unanim recunoscute cu privire la relațiile de familie) și care atestă posibilitatea decăderii din drepturile părintești.

Abuzul de drepturile părintești se exprimă prin exercitarea acestor drepturi în detrimentul copilului și poate fi manifestat, de exemplu, prin crearea unor obstacole în procesul de instruire a copilului, prin antrenarea copilului în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite.

În acest sens, se reține că, condamnarea părintelui (părinților) în baza art.208 Cod penal (atrăgerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale) poate constitui temei pentru decăderea din drepturi părintești. Condamnarea acestora în săvârșirea altor infracțiuni poate duce la decăderea din drepturile părintești numai în cazul în care fapta penală săvârșită a avut tangență cu integritatea morală și fizică a copilului și că părintele (părinții) prezintă pericol pentru copil.

Decăderea din drepturile părintești ca urmare a săvârșirii infracțiunilor premeditate contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului poate avea loc numai în cazurile în care există o sentință judecătorească de condamnare a părintelui în privința căruia se solicită decăderea din drepturile părintești.

Cazurile cu privire la abuzul de drepturile părintești se deosebesc de cazurile în care părintele se comportă cu cruzime față de copil, aplicând violența fizică sau psihică,

atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului, prin aceea că ultima se poate manifesta prin afectarea integrității morale și fizice a copilului, utilizarea metodelor inacceptabile de educație sau prin umilirea demnității umane a copilului etc.

În cazul în care comportamentul manifestat cu cruzime față de copil se datorează nu părinților, ci altor membri de familie, însă părinții copilului nu se opun acestui comportament întru protejarea copilului, aceștia pot fi decăzuți din drepturile părintești în temeiul art.67 Codul familiei, această situație încadrându-se în rigorile “și în alte cazuri când aceasta o cer interesele copilului”.

Alcoolismul cronic sau de narcomanie urmează a fi confirmate prin concluziile medicale corespunzătoare. Decăderea din drepturile părintești pe acest temei poate avea loc indiferent de faptul dacă părintele (părinții) au fost sau nu limitați în capacitatea de exercițiu în baza art.25 alin.(1) Cod civil.

Avînd în vedere faptul că decăderea din drepturile părintești este o sancțiune foarte drastică, ea necesită a fi aplicată față de părinți numai după ce se va constata că alte măsuri luate față de părinții ce nu-și onorează obligațiile nu au dat nici un efect (ex.: preîntîmpinarea părinților, atragerea la răspunderea contravențională în temeiul art.63 Cod contravențional).

Nu pot fi decăzuți din drepturile părintești persoanele care nu-și exercită drepturile părintești ca urmare a unei boli mintale sau deficiențe mintale, ca urmare a altor maladii ce fac imposibilă îndeplinirea drepturilor și a obligațiilor părintești, la fel, din cauza unor alte circumstanțe ce nu depind de voința lor, cu excepția persoanelor care suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie.

În atare situații, instanța de judecată, la cererea autorității tutelare, poate hotărî luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești, dacă aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața și sănătatea lui, și punerea acestuia la dispoziția autorității tutelare (art.71 alin.(1) Codul familiei).

Decăderea din drepturile părintești nu scutește pe părinte (părinți) de îndatorirea de a acorda întreținere copilului, astfel, ținînd-se cont de rolul activ al judecătorului, de interesul superior al copilului, instanțele de judecată vor explica persoanelor arătate în art.68 alin.(2) Codul familiei, care dispun de dreptul de a porni un proces privind decăderea din drepturile părintești, dreptul lor de a solicita și încasarea pensiei de întreținere, dacă această solicitare nu a fost înaintată concomitent cu acțiunea de decădere din drepturile părintești și pensia de întreținere nu a fost încasată anterior.

Pensia de întreținere de la părintele decăzut din drepturile părintești se încasează din momentul înaintării acțiunii privind decăderea din drepturile părintești.

Conform art.73 Codul familiei, cercetarea condițiilor de viață ale copiilor și a persoanelor care pretind să-l educe, precum și constatarea dorinței copilului însuși, se efectuează de către autoritatea tutelară.

În acest caz acțiunile privind decăderea din drepturile părintești vor fi numite pentru dezbaterile judiciare numai după primirea de la autoritatea tutelară a avizului privind condițiile de trai ale copilului și a persoanelor care pretind la educația lui. Această cerință trebuie să fie respectată indiferent de faptul cine a înaintat acțiunea: celălalt părinte, autoritatea tutelară locală/teritorială.

În caz de necesitate urmează a fi invitate în ședința de judecată persoanele indicate în aviz, cît și persoanele participante la cercetarea și întocmirea lui.

În cazurile în care instanța judecătorească consideră necesar să audieze copilul, urmează ca audierea să se efectueze ținîndu-se cont de vîrsta și dezvoltarea copilului, în prezența pedagogului, în condiții ce exclud posibilitatea influenței asupra lui a persoanelor interesate.

Conform art.69 alin.(2) Codul familiei, dacă copilul nu poate fi transmis celui alt părinte sau dacă ambii părinți sînt decăzuți din drepturile părintești, atunci el se plasează în servicii de plasament, în baza dispoziției autorității tutelare teritoriale.

Transmiterea copilului la educația rudelor sau altor persoane se admite doar în cazul în care acestea au fost numite tutore a copilului în modul stabilit de lege.

Conform art.68 alin.(4) Codul familiei, instanța judecătorească este obligată să transmită, în termen de 3 zile din momentul cînd hotărîrea privind decăderea din drepturile părintești a rămas definitivă, o copie a acesteia oficiului de stare civilă din raza teritorială a instanței.

Ținîndu-se cont de interesul superior al copilului, la examinarea acestei categorii de litigii, se reține că recunoașterea formală a acțiunii privind decăderea din drepturile părintești nu constituie temei de decădere din drepturile părintești fără a fi analizată prin prisma temeiurilor legale de decădere din drepturile părintești și prin faptul că părintele prezintă pericol pentru copil.

În conformitate cu art.60 alin.(5) CPC, instanța nu va admite renunțarea reclamantului la acțiune, nici recunoașterea acțiunii de către pîrît, nu va admite tranzacția între părți dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului.

Instanțele de judecată vor ține cont de faptul că decăderea din drepturile părintești nu are ca efect pierderea rudeniei copilului cu părintele decăzut din drepturile părintești și nu are ca consecință excluderea părintelui din actul de naștere al copilului.

Efectul principal al decăderii din drepturile părintești constînd în pierderea drepturilor și îndatoririlor părintești cu privire la persoana și bunurile copilului, însă nu antrenează și stingerea drepturilor copilului față de părintele său.

Cu atît mai mult că, legislația în vigoare admite restabilirea părinților în drepturile asupra copilului, în temeiul art. 70 Codul Familiei dacă au încetat împrejurările care au condus la decăderea lor din aceste drepturi și dacă restabilirea în drepturile părintești este în interesul copilului.

II. Analiza statisticii judiciare.

Conform datelor statistice, în perioada nominalizată în cadrul Curții de Apel Bălți au parvenit 25 cauze, dintre care au fost examinate 18 cauze (72 %).

Restul dosarelor neîncheiate la sfârșitul perioadei raportate și care se găsesc în procedură de examinare constituie 7 cauze (28 %):

Din totalul de 18 cauze examinate:

- în 4 cazuri (22,22 %) au fost emise hotărîri noi,
- 5 cazuri (27,78 %) au fost restituite cererile de apel,
- 8 cauze (44,44 %) au fost lăsate fără modificări,
- pe 1 cauză (5,56 %) a fost retrasă cererea de apel.

În tabelul de mai jos vom arăta care sunt indicii statistici privind examinarea cauzelor ce vizează procedura de decădere din drepturile părintești, de către instanțele de fond din circumscripția Curții de Apel Bălți, pentru perioada anului 2018:

Instanța de judecată	Total cauze parvenite	Cauze examinate	Fără modificări	Casat, hotărâre nouă	Restituit apelul	Retras apelul	Rest 2019
Jud. Bălți (sediul Central)	9	7	2	2	3		2
Sediul Sîngerei	-	-	-	-	-	-	-
Sediul Fălești	3	1		1			2
Total Jud. Bălți	12	8	2	3	3		4
Jud.Soroca (sediul Central)	1	1		1			-
Sediul Florești	1	1				1	-
Total Jud. Soroca	2	2		1		1	-
Jud.Drochia (sediul Central)	-	-	-	-	-	-	-
Sediul Glodeni	-	-	-	-	-	-	-
Sediul Râșcani	4	4	3		1		
Total Jud. Drochia	4	4	3		1		
Jud. Edineț (sediul Central)	2	1	1				1
Sediul Briceni							
Sediul Ocnîța	5	3	2		1		2
Sediul Dondușeni							
Total Jud. Edineț	7	4	3		1		3
TOTAL	25	18	8	4	5	1	7

III. Practica judiciară de soluționare a cauzelor.

Decăderea din drepturile părintești este sancțiunea prin efectul căreia părintele ce își exercită drepturile sau își îndeplinește obligațiile părintești contrar intereselor copilului, își pierde aceste drepturi. Decăderea din drepturile părintești constituie o măsură ce poate fi luată numai în interesele minorului și urmărește protejarea acestor interese.

Decăderea din drepturile părintești nu are însă, ca efect, stingerea drepturilor copilului față de părintele său și, în consecință, această sancționare nu produce nici stingerea obligațiilor părintelui, corelative acelor drepturi.

Astfel, decăderea din drepturile părintești nu scutește pe părinte de îndatorirea de a acorda întreținere copilului, îndatorire ce se justifică în ideea că o asemenea obligație poate exista în temeiul raporturilor de rudenie dintre părintele decăzut din drepturile părintești și copilul său minor, care rămân neschimbate și după încetarea ocrotirii părintești, întrucât minorul are nevoie și în continuare de îndeplinirea acestei obligații a cărei executare nu produce și nu are nici un drept corelativ (reciproc) față de copil.

Totodată remarcăm faptul că sancțiunea decăderii din drepturi părintești, reglementată de Codul familiei, reprezintă cea mai severă măsură din dreptul familiei.

La fel, eschivarea de la exercitarea obligațiilor părintești include acțiunile sau inacțiunile sistematice ale părinților care pun în pericol sănătatea fizică și psihică a copilului, dezvoltarea lui morală, asigurarea condițiilor de trai și materiale, primejduiesc învățătura și instruirea copilului.

Așadar, ori de câte ori părinții (sau unul dintre ei) exercită ocrotirea părintească într-un mod contrar intereselor minorului, afectând prin aceasta dezvoltarea fizică, morală și intelectuală a copilului, ei riscă să-și piardă drepturile părintești pe cale judecătorească.

Or, conform prevederilor art.5 al Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989, la care Republica Moldova este parte, statele părți vor respecta responsabilitatea, dreptul și obligația pe care le au părinții sau, după caz, membrii familiei largite sau a comunității, conform cutumei locale, tutorii sau alte persoane prin lege responsabile pentru copil, de a-i da acestuia, într-un mod care să corespundă dezvoltării capacităților acestuia, orientarea și sfaturile corespunzătoare exercitării drepturilor pe care le recunoaște prezenta Convenție.

Iar în sensul art.18 al.(1) al aceleiași Convenții, răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților, care trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului.

În conformitate cu prevederile art.18 al Legii privind drepturile copilului nr.338-XIII din 12.12.1994, părinții poartă răspunderea principală pentru dezvoltarea fizică, intelectuală, spirituală și socială a copilului, ținând cont în primul rând de interesele acestuia.

Neglijarea ori omisiunea unei persoane ce are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educației copilului, atitudinea indiferentă a părintelui față de copil este condamnabilă din punct de vedere moral și sancționabil prin decăderea din drepturile părintești.

Analiza cauzelor parvenite spre examinare în instanța de apel denotă faptul că de cele mai dese ori, drept temei de decădere sunt indicate motivele de neachitare a pensiei de întreținere, abandonarea copiilor, comportamentul amoral sub aspectul comiterii actelor de violență psihologică și fizică în privința membrilor familiei copilului.

Din fericire extrem de rare sunt cauzele de atentare la integritatea corporală a copilului din punct de vedere a dreptului penal.

În așa mod în generalizarea prezentată vor fi aduse drept exemplu cele mai frecvente cazuri, specifice cererilor de decădere a drepturilor părintești:

În speță, poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți, prin care a fost examinat apelul declarat de L.A. în cauza civilă la cererea de chemare în judecată formulată de L. A. în contradictoriu cu L. R., intervenient accesoriu DASPF din cadrul Primăriei XX, privind decăderea din drepturile părintești, împotriva hotărârii judecătoreiei XX, prin care cererea a fost respinsă.

Reclamanta L.A. a formulat cerere de chemare în judecată în contradictoriu cu pîrîtul L.R., intervenient accesoriu DASPF din cadrul Primăriei XX solicitînd pronunțarea unei hotărîri privind decăderea din drepturile părintești.

În motivarea acțiunii reclamanta a invocat că este mama minorei A. a.n. 2008 însă tatăl copilului L.R. nu locuiește cu ele de aproximativ cinci ani. Reclamanta anterior s-a adresat cu cerere de chemare în judecată privind încasarea pensiei de întreținere a fiicei minore, și prin hotărîrea Judecătoreiei XX a fost încasat de la L.R. pensie de întreținere în mărime de $\frac{1}{4}$ din toate veniturile lunare pînă la atingerea majoratului copilului. De mai bine de șase ani tatăl copilului, L. R., nu s-a interesat de soarta copilului său, manifestînd o indiferență totală, niciodată nu i-a cumpărat nici un lucru, cît de neînsemnat. Pîrîtul eschivîndu-se de la plata pensiei de întreținere a acumulat o restanță în mărime de 74700 lei, astfel reclamanta considerînd că în raportul de cauzalitate vizat și potrivit art. 67 Codul Familiei părinții pot fi decăzuți din drepturile părintești în cazurile în care aceasta o cer interesele copilului, solicită instanței de judecată decăderea din drepturile părintești a lui L.R. față de copilul minor L.A.

Prin hotărîrea Judecătoreiei XX cererea de chemare în judecată a fost respinsă. Nefiind de acord cu hotărîrea reclamanta L.A. a contestat-o cu cerere de apel în care a solicitat casarea hotărîrii cu pronunțarea unei noi hotărîri prin care să fie admisă cererea de chemare în judecată.

În motivarea cererii de apel reclamanta/apelantă a invocat că nu este de acord cu hotărîrea, considerînd că prima instanță nu a constatat și elucidat pe deplin toate circumstanțele importante pentru soluționarea pricinii, nefiind dovedite cu probe veridice și suficiente. Mai considera apelanta că concluziile primei instanțe expuse în hotărîre erau în contradicție cu circumstanțele pricinii,

întrucât pîrîtul de ani de zile nu a comunicat cu copilul său minor, nu l-a ajutat material, nu și-a exercitat defel obligațiile sale părintești acumulînd o restanță la plata pensiei alimentare în mărime deja de 98550 lei, care nu a fost achitată nici pînă la data emiterii hotărîrii.

Intimatul L.R. fiind legal citat la ședința instanței de apel nu s-a prezentat.

Intervenientul accesoriu Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei, fiind legal citat, la ședința instanței de apel nu s-a prezentat.

În cadrul examinării cauzei în instanța de apel, fiind audiate părțile prezente și respectiv fiind analizată legalitatea și teminicia hotărîrii, colegiul civil a ajuns la concluzia că hotărîrea primei instanțe urmează a fi casată cu pronunțarea unei noi hotărîri, fiind aplicate eronat normele de drept material și procesual.

Colegiul civil a constatat că L.A. și L.R. s-au aflat în relații de căsătorie din care au un copil minor L.A. În certificatul de naștere al copilului la rubrica tata este indicat L.R. De ceva timp soții nu mai locuiau împreună și L.A. a înaintat acțiune în instanța de judecată de încasare a pensiei alimentare, la momentul înaintării cererii de apel acumulîndu-se deja o datorie de aproximativ 100 000 lei. Colegiul civil a mai remarcat și faptul că în ședința instanței de fond a fost confirmat faptul că pîrîtul cunoscînd în care instituție de învățămînt frecventează copilul său nu a fost niciodată la adunările de părinți, nu a fost cu copilul la medic, și niciodată nu i-a procurat haine, prin urmare nu a contribuit cu nimic la creșterea și educarea copilului, fapt care a confirmat că acesta se eschiva de la exercitarea obligațiilor părintești.

Atitudinea neglijentă a tatălui față de copilul său a fost dovedită și prin procesul verbal cu privire la contravenție, potrivit căruia s-a constatat că lui L.R. i-a fost adus la cunoștință esența documentului executoriu, care intenționat nu a executat hotărîrea judecătorească în rezultatul căruia s-a întocmit procesul contravențional în temeiul art. 318 Cod Contravențional pentru neexecutarea hotărîrii.

Potrivit Avizului privind decăderea din drepturile părintești a dlui L.R. față de copilul minor eliberat de Direcția Asistență Socială și Protecția Familiei, pe lîngă evaluarea condițiilor de trai este indicat și faptul că dînsul a declarat reprezentanților DASPF că nu va achita restanța la pensia de întreținere a copilului minor.

Probele anexate la materialele cauzei au confirmat faptul că L.R. nu și-a îndeplinit obligațiunile de părinte atît prin nesusținerea materială, fapt confirmat prin certificatul de la executor cît și prin neacordarea unei elementare atenții propriului copil.

Mai mult ca atît a fost creat portretul psihologic al copilului, fiind de genul feminin, prin care a fost descris ca fiind timidă, deschisă spre comunicare, sentimentală, sensibilă la schimbările din jur. Copila a evitat persoana tatălui în convorbire și în desenele ei, avînd emoții negative față de el. Este dezamăgită în tatăl ei care mult timp nu a vizitat-o. Pe viitor nu știe dacă vrea să se vadă cu el, fiindcă are o imagine neclară despre el, fiind mai mult atașată de „tatăl al doilea”.

Reieșind din circumstanțele expuse, colegiul civil a constatat că pîrîtul se eschivează cu rea-voință de la exercitarea drepturilor părintești, încalcînd flagrant

dreptul copilului minor de a avea o familie, de a avea un trai decent, de a avea dreptul la libera deplasare prevăzute de Convenția ONU pentru drepturile copilului.

Luînd în considerație cele expuse, și avînd în vedere că faptul eschivării de la plata pensiei de întreținere pentru copilul minor se confirmă prin probele anexate, mai mult, se confirmă că intimatul nu a vizitat copilul și nu s-a interesat de acesta, chiar prin propriile sale declarații, în acest sens, instanța de apel a considerat întemeiată și probată cererea de apel, pe care a admis-o, considerînd că de către prima instanță au fost aplicate eronat normele de drept material și procesual.

Din cele 4 decizii casate pentru perioada raportată, am specificat și un caz cînd în temeiul art. 68 alin. (2) din Codul familiei, acțiunea privind decăderea din drepturile părintești a fost pornită de autoritatea tutelară locală/teritorială, pe temeiul abandonării copiilor de către mama biologică, astfel ambii copii aflîndu-se în situație de risc:

Drept exemplu poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți prin care a fost casată hotărîrea instanței de fond cu emiterea unei noi hotărîri, fiind decăzută din drepturile părintești mama biologică a copiilor minori.

În cadrul examinării cauzei în instanța de apel s-a constatat că mama copiilor minori R.V. este mama biologică a copiilor R.M. și N. A., fapt confirmat prin certificatele de naștere. Recent mama și-a abandonat copiii și a plecat peste hotare, anume în România, și pînă în prezent nu s-a mai întors. R.V. concubina cu N.Gh. în urma căruia s-a născut fiica comună N.A.

În legătură cu plecarea mamei peste hotare ambii copii s-au pomenit în situație de risc, și prin dispoziția primarului s. XX „Cu privire la luarea în evidență a minorei R.M. ca copil în situație de risc”, a fost plasată alături de sora sa N. A. în familia bunelor N. I. și N. A.

Astfel primarul localității a înaintat acțiune în instanța de judecată privind decăderea din drepturile părintești a mamei R. V. indicînd că la locul de trai R.V. este caracterizată negativ.

Prin hotărîrea instanței de fond cererea primarului s. XX privind decăderea din drepturile părintești a fost respinsă.

Nefiind de acord cu hotărîrea, primarul localității a declarat apel împotriva hotărîrii, solicitînd casarea hotărîrii cu emiterea unei noi hotărîri prin care să fie admisă acțiunea.

În cadrul examinării cauzei în instanța de apel s-a constatat că în certificatul de naștere a minorei R.M. la rubrica părinții „tata” nu a fost efectuată nici o mențiune, de unde reiese că pîrîta era mamă solitară față de acel copil. În certificatul de naștere a minorei N.A. la rubrica părinți „tata” este înscris N.Gh. Părinții lui N.Gh. au acceptat să îngrijească de ambii copii, semnînd astfel și o declarație privind acordul în privința îngrijirii ambilor copii.

Prin dispoziția primarului „Cu privire la luarea la evidență a minorei R.M. ca copil în situație de risc”, minora a fost plasată în familia buneilor surorii sale de pe linia paternă.

Potrivit caracteristicii eliberată de Primăria s. XX cet. R.V. pe parcursul aflării sale pe teritoriul s. XX s-a prezentat ca o mamă iresponsabilă care nu-și îndeplinea obligațiunile părintești. Timp de jumătate de an nu s-a aflat în sat, nici nu a dus legătura cu fiicele sale minore, nu s-a interesat de viața lor. Mai mult ca atât pe toată perioada aflării în sat niciodată nu a fost angajată în câmpul muncii, fapt confirmat prin adeverința eliberată de primăria s. XX.

De către Direcția Asistență Socială și Protecția Familiei a fost eliberat avizul cu privire la decăderea din drepturile părintești a cet. R.V., fiind întemeiat pe prevederile art. 8 lit. b, d, h, al Legii nr. 140 din 14.06.2013, privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, care prevede că: Autoritatea tutelară locală este obligată să se autosesizeze și/sau să asigure recepționarea și înregistrarea sesizărilor cu privire la copiii aflați în următoarele situații: b) copiii sînt neglijați; d) copiii sînt lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute; h) copiii au fost abandonați de părinți.

Potrivit avizului, în urma efectuării investigației și acționînd în interesul superior al copilului și în conformitate cu legislația în vigoare, autoritatea tutelară și-a exprimat acordul în decăderea din drepturile părintești a cet. R. V., în privința copiilor minori R. M. și N. A.

În temeiul art. 18 alin. 1 din Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989, la care Republica Moldova este parte, răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților, care trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului.

Totodată a fost menționat și faptul că intimata R.V. fiind citată atât în prima instanță, cât și în instanța de apel, nu s-a prezentat, înștiințarea expediată de către instanța de apel în adresa acesteia a fost restituită instanței cu mențiunea pe plic „plecat peste hotare”. Astfel, a fost admis argumentul apelantului precum că intimata este plecată peste hotarele țării și nu s-a interesat măcar de soarta copiilor și nici nu a participat la educația și întreținerea acestora.

În cadrul examinării cauzei în instanța de apel s-a mai constatat că de către intimată nu au fost respectate prevederile art. 13 alin. 4 din Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți care prevede că „părinții/unicul părinte care pleacă peste hotare pe un termen de mai mare de 3 luni și ai căror copii rămîn în Republica Moldova urmează să informeze în prealabil autoritatea tutelară locală despre persoana în grija căreia rămîn copiii.

Colegiul civil a ajuns la concluzia de a casa hotărîrea primei instanțe cu emiterea unei noi hotărîri de admitere a cererii de chemare în judecată formulată de primarul localității, întrucît în temeiul alin. 2 art. 53 din Codul Familiei „Apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului se asigură de părinți sau persoanele care îi înlocuiesc, iar în cazurile prevăzute de lege – de autoritatea tutelară locală/teritorială sau de alte organe abilitate. Părinții poartă răspundere, prevăzută

de legislație, pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de îngrijire și educație a copilului”.

Cu referire la procedura de examinare a cererilor în instanța de apel se reține că în perioada raportată au fost examinate 18 cauze de decădere a drepturilor părintești, dintre care doar într-o singură cauză s-a cerut decăderea din drepturile părintești a mamei care nu-și onora drepturile părintești, și un caz când a fost cerută decăderea din drepturi părintești a ambilor părinți asupra copiilor, în rest, în 16 cauze a fost cerută decăderea din drepturile părintești a tatălui.

În cazul decăderii din drepturi părintești a mamei, cererea a fost înaintată de primarul localității, acțiunea fiind respinsă în instanța de fond a fost contestată în instanța de apel de primarul localității.

În cazul decăderii din drepturi a ambilor părinți, acțiunea fiind admisă în instanța de fond a fost contestată cu cerere de apel doar de mama copiilor.

Este de menționat că, în celelalte 16 cauze privind decăderea din drepturile părintești în privința soților decăzuți din drepturi, în 3 cazuri au fost contestate de tata/ persoana în interesul căruia e aplicată decăderea, în cazul admiterii acțiunii în prima instanță, și respectiv în 13 cauze au fost contestate de către mama, în cazul respingerii acțiunii în instanța de fond.

Din totalul de 18 cauze examinate privind decăderea din drepturile părintești, au fost restituite cererile de apel în 5 cazuri:

În 3 cauze cererea de apel a fost restituită în temeiul art. 369 al. 1 lit. a CPC în cazul când: „*apelantul nu a îndeplinit în termen indicațiile instanței de apel din încheierea emisă în conformitate cu art.368 alin.(1)*”; apelantul folosindu-se cu rea-credință de drepturile sale procedurale și fără careva temeiuri justificate nu a prezentat dovada de plată a taxei de stat și a cererii de apel cu indicarea motivelor de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul în conformitate cu prevederile expuse la art.364-365 CPC.

În temeiul art. 61 alin. 1 CPC părțile sunt obligate să se folosească cu bună-credință de drepturile lor procedurale. În atare circumstanțe instanțele judecătorești vor pune capăt oricărui abuz de aceste drepturi dacă prin abuz se urmărește tergiversarea procesului sau inducerea instanței în eroare.

În cadrul examinării cauzei în instanța de apel s-a constatat că judecătorul i-a oferit apelantului un termen rezonabil și suficient pentru a prezenta dovada de plată a taxei de stat și a cererii de apel cu indicarea motivelor de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul, însă acesta nu le-a prezentat. Astfel, din aceste considerente în conformitate cu prevederile expuse la art.364-365 CPC, Colegiul Civil întemeiat a ajuns la concluzia de a restitui apelantului cererea cu toate documentele anexate.

Alte 2 cereri de apel au fost restituite în temeiul art. 369 alin. 1 lit. b, care prevede că: „Instanța de apel restituie, printr-o încheiere cererea dacă:

apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen”.

În speță, la 08 septembrie 2017 reclamanta D. N. a înaintat cerere de chemare în judecată împotriva lui D. M., intervenient accesoriu DASPF XX, privind decăderea din drepturile părintești asupra copilului minor D. L .

În motivarea acțiunii reclamanta a indicat că la 28 august 2005 a înregistrat căsătoria cu D. M. la Primăria s. XX, r. XY. În anul 2008 s-a născut fiul L. Ulterior căsătoria fost desfăcută, pîrîtul urmînd să plătească pensie de întreținere a copilului minor.

Reclamanta a invocat că în ultimul timp tot mai des avea unele probleme ce se referă la starea civilă a copilului, iar pîrîtul îi creia impedimente prin faptul că acționa contrar intereselor lui, refuzînd să-și exercite obligațiile părintești, eschivîndu-se de la acestea.

Prin hotărîrea Judecătorei XX sediul XY din 14 decembrie 2017 s-a admis cererea de chemare în judecată depusă de către D. N. împotriva lui D. M. intervenient accesoriu DASPF XX privind decăderea din drepturile părintești asupra copilului minor D. L.

La data de 23 februarie 2018 D. M. a depus apel asupra hotărîrii judecătorei XX sediul XY din 14 decembrie 2017, invocînd că cererea de chemare în judecată a fost examinată cu încălcarea prevederilor art. 166 CPC, ce stipulează forma și conținutul cererii de chemare în judecată.

A menționat apelantul că nu s-a eschivat de la achitarea pensiei de întreținere a copilului însă la acel moment era în imposibilitate de a participa la întreținerea copilului din motiv că în urma acțiunilor executorului judecătoresc i-a fost blocat cardul bancar și prin urmare nu avea posibilitate de a ridica banii.

Totodată a mai indicat apelantul că s-a recăsătorit și are doi copii minori de 4 ani și 2 ani, iar toți membrii familiei sale se întrețin din ajutorul pentru copil pînă la 3 ani și cu ajutorul părinților .

A solicitat D.M. admiterea apelului, casarea ca ilegală a hotărîrii primei instanțe, dispunînd încetarea procesului, suplimentar solicitînd repunerea în termen a apelului, conform art. 116 CPC.

În cadrul ședinței instanței de apel, de examinare a chestiunii privind repunerea în termen a apelului părțile în ședința de judecată nu s-au prezentat, însă prin cereri au solicitat examinarea în lipsă a chestiunii privind repunerea în termen a apelului, în temeiul art. 379 alin. 1 CPC.

Fiind analizate materialele cauzei civile, în coraport cu argumentele cererii de apel Colegiul Civil a considerat rezonabil ca cererea privind repunerea în termen a apelului înaintat de către apelantul D. M. de a fi respinsă ca neîntemeiată și ca urmare necesar de a restitui cererea de apel înaintată de apelantul D. M. ca fiind depusă tardiv, din următoarele considerente:

În conformitate cu art. 362 alin. (1) CPC, Termenul de declarare a apelului este de 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului hotărîrii, dacă legea nu prevede altfel.

În conformitate cu art. 110 CPC, termen de procedură este intervalul, stabilit de lege sau de judecată (judecător), în interiorul căruia instanța (judecătorul),

participanții la proces și alte persoane legate de activitatea instanței trebuie să îndeplinească anumite acte de procedură ori să încheie un ansamblu de acte.

Conform art.116 CPC, persoanele care, din motive întemeiate, au omis termenul de îndeplinire a unui act de procedură pot fi repuse în termen de către instanța de judecată.

Astfel, coraportînd circumstanțele de fapt din speța dată cu norma legală prevăzută la art art.362 alin.1 CPC, Colegiul Civil a remarcat faptul că termenul limită de declarare a apelului împotriva hotărîrii Judecătorei XX sediul XY din data de 14 decembrie 2017, a fost data de 15 ianuarie 2018, ziua de luni, pe când cererea de apel înaintată de către apelantul D. M. a fost depusă la data de 23 februarie 2018, cu omiterea termenului de depunere a apelului și fără a invoca careva temeiuri de fapt și de drept susceptibile care să fie apreciate de către instanța de apel ca temeiuri pentru repunerea în termen a apelului.

Colegiul Civil a indicat și faptul că hotărîrea 14.12.2017 a fost pronunțată în prezența lui D. M și dînsul nu a prezentat careva acte confirmative care ar demonstra imposibilitatea obiectivă de a depune în termen cererea de apel.

Potrivit art. 362 alin. 1 CPC termenul de declarare a apelului este de 30 de zile, începînd să curgă din momentul pronunțării dispozitivului hotărîrii, dacă legea nu prevede altfel. În speța dată Colegiul Civil a constatat lipsa incidenței unor prevederi legale speciale care ar stabili un alt moment de începere a curgerii termenului legal de declarare a apelului.

Conform art.118 alin. 1 CPC, fiecare parte trebuie să-și dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel.

Mai mult ca atît, Colegiul Civil a remarcat și faptul că participanții la proces care dețin un interes material și/sau procesual în examinarea cauzei civile, trebuie să manifeste un comportament activ în susținerea poziției prin prezentarea de probe în susținerea poziției în cadrul procesului civil.

Colegiul Civil cu certitudine constată faptul că, apelantul în cererea de apel, nu a înaintat argumente confirmate prin probe veridice pertinente și concludente care ar demonstra imposibilitatea înaintării apelului în termenul legal de 30 de zile din momentul emiterii hotărîrii.

Din aceste considerente, și avînd în vedere faptul că apelantul D. M. a omis termenul de declarare a apelului din motive neîntemeiate, Colegiul Civil a ajuns la concluzia de a respinge solicitarea apelantului cu privire la repunerea în termenul de apel ca fiind neîntemeiată și de a restitui cererea de apel în temeiul art. 369 alin. 1 lit. b CPC, ca fiind depus tardiv.

IV. Concluzii.

Prin drepturile părintești, de care părinții pot fi decăzuți, se subînțeleg drepturile pe care ei le au asupra copilului pînă la atingerea majoratului acestuia sau obținerii capacității depline de exercițiu, și sunt legate de educația, de

dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copiilor, totodată avînd prioritate la educația lor față de oricare alte persoane.

La fel, părinții sunt cei care apără drepturile și interesele legitime ale copiilor, iar în calitate de reprezentanți legali ai copiilor lor, acționează în numele lor în relațiile cu toate persoanele fizice și juridice, inclusiv în autoritățile administrației publice și instanțele judecătorești, fără a avea nevoie de împuterniciri speciale (art.61 Codul familiei).

În consecința celor expuse, relevăm faptul că, decăderea din drepturile părintești este o sancțiune foarte drastică, astfel încît ea trebuie aplicată față de părinți numai după ce se va constata că alte măsuri luate față de părinți ce nu-și îndeplinesc obligațiile părintești, precum cele prevăzute de art. 74 din Codul Familiei nu au dat nici un efect.

În acest sens reținem și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în cazurile privind decăderea din drepturile părintești, potrivit căreia, în cauzele de acest fel, examinarea elementelor care servesc cele mai bine interesele copilului este întotdeauna de o importanță fundamentală (cauza Johansen vs Norvegia, hotărîrea din 07.08.1996), că interesul copilului trebuie considerat ca fiind primordial și că doar un comportament deosebit de nedemn poate determina ca o persoană să fie privată de drepturile sale părintești, decăderea din drepturi fiind cea mai severă măsură aplicată părinților/unuia din părinți în cazul necontribuirii la întreținerea copiilor sau constatării eschivării lor de la obligațiile pecuniare.

Totodată, CEDO subliniază totuși că, acest interes prezintă un dublu aspect (cauza Gnahre vs Franța, hotărîrea din 19 septembrie 2000) pe de o parte, să le garanteze copiilor o evoluție într-un mediu sănătos; pe de altă parte, să mențină legăturile acestora cu familia, cu excepția cazului în care acesta s-a arătat a fi nedemnă, deoarece distrugerea acestei legături determină ruperea copilului de rădăcinile sale (cauza Maumousseau și Washington vs Franța, hotărîrea din 06 decembrie 2007).

Curtea a reținut în repetate rînduri că, în cazurile referitoare la drepturile de contact ale părinților, statul are, în principiu, obligația de a lua măsuri în vederea reunirii părinților cu copiii lor și a unei obligații de a facilita astfel de reuniuni, în măsura în care aceasta o dictează interesele copilului. Fiecare copil trebuie să-și cunoască părinții, statul avînd obligația să ajute părinții ce au pășit greșit și respectiv ajutîndu-i să aleagă calea de corijare.

Curtea de nenumărate ori a declarat că este important să se constate dacă autoritățile au luat toate măsurile necesare pentru a facilita contactul între copil și părinți, măsuri care pot să difere în dependență de circumstanțele speciale ale fiecărui caz privit individual și chiar dacă se întrunesc unele condiții din art. 67 CF, urmează de verificat toate circumstanțele înainte de a aplica cea mai severă măsură în privința părinților care nu-și onorează obligațiile părintești.

Astfel, aplicarea corectă și uniformă de către instanțele judecătorești naționale a legislației din domeniul familiei este una din condițiile soluționării legale a cauzelor civile privind decăderea din drepturile părintești.

Rezultatul generalizării practicii judiciare atestă faptul că Judecătoriile din circumscripția Curții de Apel Bălți, în general corect î-și întemeiază soluțiile

adoptate, în unele cazuri, doar cu unele abateri admise la soluționarea cauzelor, nefiind aplicate uniform prevederile legale.

Reieșind din totalurile analizei datelor statistice privind examinarea cauzelor ce vizează procedura privind decăderea din drepturile părintești, precum și analiza calității examinării cauzelor civile pentru perioada respectivă de către instanțele de judecată din circumscripția Curții de Apel Bălți,

Se propune:

1. Discutarea prezentei note informative în cadrul ședinței operative a Colegiului Civil al Curții de Apel Bălți.
2. A ține sub monitorizare problematica dată.
3. Plasarea informației nominalizate pe Pagina – Web a Curții de Apel Bălți.

***Coordonator, judecător
al Colegiului Civil
al Curții de Apel Bălți***

Elena Grumeza

***Executat: Șef Direcție Sistematizare,
Generalizare și Relații cu Publicul
Tatiana Țurcanu***